85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19

Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова[1]

Резюме: *В условията на COVID- 19 едни от най-засегнати сектори на икономиката са общественото хранене, търговията и туризма. Въведена е временна ставка ДДС ставка от 9%, която се прилага до 31 декември 2021 г. Затова възникват проблеми при счетоводното отчитане на доставката и реализацията на стоките, свързани с прилагането на различни данъчни ставки.*

Ключови думи: *доставка на стоки; счетоводно отчитане на стоки; COVID 19; данък добавена стойност - 9%; данъчни документи.*

JEL: JEL M41

FEATURES OF ACCOUNTING OF GOODS IN COVID CONDITIONS 19

Assoc. Prof. Galia Ivanova –Kuzmanova, PhD[2]

Abstract: *Under COVID 19, one of the most affected sectors of the economy is catering, trade and tourism. A temporary VAT rate of 9% has been introduced, which applies until 31 December 2021. Therefore, problems arise in the accounting of the supply and sale of goods related to the application of different tax rates.*

Key words*: stock delivery; accounting of goods; COVID 19, value added tax - 9%; tax documents;*

JEL: JELM41

1.Въведение

Глобалната пандемия COVID 19 оказа влияние върху всички сектори на икономиката. Едни от най-засегнати сектори са общественото хранене, търговията и туризма. За да се увеличи ръста на продажбите са предприети определени мерки от страна на държавата, свързани с намаление на ДДС. Въведена е временна ставка ДДС ставка от 9%, която се прилага до 31 декември 2021 г. Затова обект на изследване в настоящата разработка са особеностите при счетоводното отчитане на стоките. Възникват проблеми, свързани с правилното документиране на доставките и продажбите на стоки поради прилагане на различни ставки на ДДС- 9% и ДДС- 20%.

[1] катедра „Счетоводна отчетност“, СА „Д .А. Ценов“ - гр. Свищов, Р.България E-mail: g.ivanova@uni-svishtov.bg

[2] Department of Accounting, D. A. Tsenov Academy of Economics

2.Проблеми при счетоводното отчитане на стоките

В Закона за ДДС, чл. 66 ал 2 подробно са разписани случаите на прилагане ставката на данъка е 9 на сто:

„2. (в сила до 31.12.2021 г.) доставка на книги на физически носители или извършвана по електронен път или и двете (включително учебници, познавателни книжки и учебни комплекти, детски книги с илюстрации, за рисуване или оцветяване, печатни или ръкописни нотни издания), различни от публикации, които са изцяло или основно предназначени за реклама, и различни от публикации, които са изцяло или основно съставени от видеосъдържание или аудио-музикално съдържание;

3. (в сила до 31.12.2021 г., изм. - ДВ, бр. 71 от 2020 г., в сила от 01.08.2020 г. до 31.12.2021 г., доп. - ДВ, бр. 104 от 2020 г., в сила от 01.12.2020 г. до 31.12.2021 г. (*)) ресторантьорски и кетъринг услуги, които се състоят в доставка на приготвена или неприготвена храна, включително състояща се в доставка на храна за вкъщи; това не се прилага за ресторантьорски и кетъринг услуги, които се състоят в доставка на спиртни напитки, включително в случаите по чл. 128;

4. (в сила до 31.12.2021 г.) храни, подходящи за бебета или за малки деца по приложение № 4;

5. (в сила до 31.12.2021 г.) бебешки пелени и подобни бебешки хигиенни артикули по приложение № 4.”(Закон за данък върху добавената стойност, 2021). Следователно в законодателството обстойно са разписани случаите, при които се прилага ДДС 9 %. Въпреки това предприятията срещат редица трудности при счетоводното отчитане на доставката и продажба на стоки с различни ставки на ДДС 9 % и ДДС 20%, както и разграничаването на основна и съпътстваща доставка.

НАП публикува подробно становище с разяснения за прилагане на ставка на ДДС 9%, като се тълкуват разпоредбите на чл. 66, ал. 2 от Закона за данък върху добавената стойност (ЗДДС) в сила от 01.07.2020 г [3]. Това се отнася за:

- доставка на книги на физически носители или извършвана по електронен път. Правилото важи за учебници, познавателни книжки и учебни комплекти, детски книги с илюстрации, книжки за рисуване или оцветяване, печатни или ръкописни нотни издания, книги, чието съдържание е изцяло или основно аудио съдържание;

- храни, подходящи за бебета или за малки деца като: адаптирани бебешки млека и прахообразни каши, хомогенизирани зеленчукови и плодови

[3] Вж: Становище 20-00-100/29.06.2020 на ЦУ (Централното Управление) на НАП относно приложение на намалената ставка на данъка върху добавената стойност съгласно разпоредбата на член 66, ал. 2 от ЗДДС в сила от 01.07.2020 година. https://www.portalschetovodstvo.bg/stanovishte-za-prilojenie-na-namalenata-stavka-na-dds-ot-9-na-sto-za-dostavkata-na-knigi-saglasno-chl-66-al-2-t-2-ot-zdds-v-sila-ot-01072020-g-23544.htm

пюрета за бебета или за малки деца; смесени хомогенизирани пюрета от месо, риби, зеленчуци, плодове или ядки за бебета или за малки деца;

- бебешки пелени и подобни бебешки хигиенни артикули / бебешки мокри и кърпички, несесери, козметични комплекти и др./ ;

- ресторантьорски и кетъринг услуги, които се състоят в доставка на приготвена храна, включително състояща се в доставка на храна за вкъщи.

Другият проблем, който предприятията срещат е с разграничаването на основна и съпътстваща доставка. Съпътстваща е тази доставка, която няма самостоятелно значение за получателя й. При конкретни обстоятелства тя е допълнение или належаща необходимост за придобиването на резултата или предмета на основната доставка. Например: при продажба на артикул с незначителна стойност, като допълнителен, но съчетан с основен артикул в комплект данъчната ставка е 9%. Тук съществуват различни възможности:

а/ продажба на детска книжка и острилка в комплект данъчната ставка е 9%.;

б/ двата артикула се продават самостоятелно - за продажбата на детската книжка се начислява 9% ДДС, а за острилката– 20% ДДС.

Данъчната ставка 20 % се отнася за продажба на:

- книги с музикално и видео или аудио съдържание, периодичните издания / вестници, списания/;
- рекламни публикации, канцеларски материали: тетрадки с празни страници или с незначително съдържание, регистри, счетоводни книги, училищни дневници, адресни книги, тефтери марки, картички и др.;
- „вендинг машини“;
- продажба на стоки в каравани, фоайета на кина, павилиони/будки;
- гишета на ресторанти за консумация извън ресторанта;
- продажбата на стоки по време на пътуване в транспортни средства;
- внос на стоки;
- облагаемите вътрешнообщностни придобивания.

Съгласно постановките на ЗДДС данъчните документи са:

а/ фактура;

б/ известие към фактурата;

в/ протокол.

Постъпилите в предприятието стоки в се документират с приходна стокова разписка. Отчитането на продадените стоки се извършва въз основа на отчет за дневни продажби. Това е вторичен счетоводен документ, в който се описва обобщена информация.

Предприятията за продажбата на стоки издават фактура. Например: предприятие продава на клиент едновременно като самостоятелни артикули- детски книги с илюстрации и водни бои. За първите артикули трябва да начисли ДДС 9% , а за вторите артикули- ДДС 20%. Във връзка с документиране на стопанската операция:

а/ съставят се две отделни фактури за:

- водни бои, за които се начислява ДДС 20%;

- детски книги с илюстрации за които се начислява ДДС 9% ;

б/ издаване на една обща фактура. На отделни редове във фактурата се вписват стоките, за които се начислява ДДС 20 % и за тези стоки за които се начислява 9 %.

При извънредни обстоятелства като: кражба, загубване, повреждане или унищожаване на данъчен документ предприятието е задължено да уведоми писмено компетентната териториална дирекция на Националната агенция за приходите в рамките на 24 часа.

Във връзка с възникване на данъчното събитие, изискуемост на данъка, определянето на данъчна основа и начисляването на данъка за доставките, за които се прилагат стандартна и намалената ставка на данъка, както и установяване на облагаемия оборот се прилагат общите постановки на ЗДДС.

Доставчикът има право на приспадане на данъчен кредит в размер на посочения във фактурата или известието данък, при спазване на разпоредбите на ЗДДС.

В индивидуалния сметкоплан на предприятията се включват следните счетоводни сметки:

Доставката на стоки е процес, свързан с операциите по закупуване, транспортиране, приемане и заприходяване на стоките. За счетоводното отчитане на доставката се използва сметка 301 – Доставки. Дебитира се с фактурната стойност и всички разходи, свързани доставката. Сметката се кредитира при приключване на доставката и заприходяване на стоките по дебита на сметка 304 Стоки.

Сметка 304 Стоки е активна, балансова, синтетична инвентарна счетоводна сметка.

Към сметка 304 Стоки могат да с водят четирицифрени сметки:

Сметка 3041 Стоки на склад – стоките се отчитат по цена на придобиване

Сметка 3042 Стоки в търговския обект – стоките се отчитат по продажна цена в търговската мрежа

Сметка 309 Надценки и други корективи в цените на стоките.

Към сметка 309 също се откриват две четирицифрени сметки:

Сметка 3091 Надценки, включени в цените на стоките

Сметка 3092 Начислен ДДС в цената на стоките

Тези сметки се кредитират при постъпване на стоките в търговската мрежа със сумата на надценката и на ДДС за продажбите, включени в цената на постъпилите стоки и продукти в търговските предприятия. Дебитират със сумата на надбавките/надценките и ДДС, отнасящи се за продадените и за изписаните стоки (продажба, брак, липса).

Съгласно счетоводната политика на предприятията стоките още при придобиването им могат да бъдат оценявани по продажни цени.

Във връзка с отчитането на стоките е необходимо да се формират:

Нетна продажна стойност = цената на придобиване+ надценката

Брутна продажна стойност = нетната стойност + ДДС за продажбата

Надценките са елемент на продажната цена на стоките в предприятията за търговия на дребно. Те осигуряват прихода, чрез който се покриват разходите за цялостната дейност на търговското предприятие покрие разходите за дейността на предприятието и се получава положителен финансов резултат.

Според постановките на ЗДДС доставка на стока е прехвърлянето на правото на собственост, както и вещно право върху стоката и всяко друго право на разпореждане със стоката като собственик. (Закон за данък върху добавената стойност, 2021).

Пример:

Доставени са 500 бр. моливи за рисуване х 6 лв.= 3 000 лв. Във фактурата на отделен ред е вписан ДДС 20% . Включена е надценка 35%. Стоките са заприходени по справедлива пазарна стойност.

При постъпване на стоките в търговските обекти със справедливата им стойност се съставя счетоводната статия:

Дебит с/ка 304 Стоки – 4 860 лв.

Кредит с/ка 401 Доставчици – 3 000 лв.

500бр. х 6 лв. = 3000 лв.- доставна стойност

Кредит с/ка 3091 Надценки, включени в цената на стоките 1 050 лв.

Надценка – 3 000 х35/100= 1050 лв.

Нетна стойност= 3 000+1 050=4 050 лв.

Кредит с/ка 3092 Начислен ДДС в цената на стоките 810 лв.

4 050 х20/100=810лв.

Брутна стойност= 4 050+810=4 860 лв.

За правото за ползване на данъчен кредит по фактурата:

Дебит с/ка 4531 Начислен данък за покупките – 600 лв.

3000х20/100=600 лв.

Кредит с/ка 401 Доставчици- 600 лв.

-При изплащане на задължението към доставчика от разплащателната сметка:

Дебит с/ка 401 Доставчици 3 600 лв.

Кредит с/ка 503 Разплащателна сметка в левове 3 600 лв.

Успоредно с доставката на стоки се извършва и тяхната реализация.

Пример № 2:

Продадени са детски книжки 300 бр. х 25 лв. = 7500 лв. надценка 20% и ДДС 9 %. Фактура. Сумата е постъпила по разплащателната сметка от клиента.

- за издадената фактура:

Дебит с/ка 411 Клиенти – 9 810 лв.

Кредит с/ка 702 Приходи от продажба на стоки - 9 000 лв.

Надценка 7 500х20/100=1 500 лв.

Кредит с/ка 4532 Начислен данък за продажбите – 810 лв.

9 000х9/100 = 810лв.

-

Нетна стойност: 7500+ 1500=9 000

Брутна стойност: 9000+810= 9 810

-за изписване на стоките по справедлива цена

Дебит с/ка702 Приходи от продажба на стоки- 9 810 лв.

Кредит с/ка 304 Стоки – 9 810 лв.

Съставя се сторнировъчно записване за надценката:

Дебит с/ка 702 Приходи от продажба на стоки (1 500 лв.)

Кредит с/ка 3091 Надценки, включени

в цената на стоките (1 500 лв.)

Съставя се сторнировъчно изписване за ДДС:

Дебит с/ка 702 Приходи от продажба на стоки (810 лв.)

Кредит с/ка 3092 Начислен ДДС,

в цената на стоките (810 лв.).

За установяване на резултата от сделката и приключване на с/ка 702 Приходи от продажба на стоки. Сметката остава без салдо:

Дебит с/ка 702 Приходи от продажба на стоки -1 500 лв.

Кредит с/ка 123 Печалби и загуби

от текущата година- 1 500 лв.

Надценката е печалбата за предприятието.

- при извършване на разплащателната операция и получаване на сумата по разплащателната сметка:

Дебит с/ка 503 Разплащателна сметка в левове – 9 810лв.

Креди с/ ка 411 Клиенти – 9 810 лв.

За бракуваните стоки или стоките с изтекъл срок на годност се прави записване по дебита на с/ка 609 Други разходи. Кредитира се с/ка 304 Стоки с продажната цена. Кредитират се с/ка 3091 Надценки, включени в цената на стоките и с/ка 3092 Начислен ДДС, в цената на стоките. Прави се червено

сторно, защото надценката и ДДС не се включват в цената на придобиване на стоките.

Диференцираната ставка на 9 % е важна част от антикризисните мерки предприети за стабилизиране на определени сектори на икономиката. В това отношение интерес представляват следните предложения:

а/ извършване на промени в ЗДДС и запазване на данъчната ставка 9% по време на COVID 19, а не само до 31.12.2021г.;

б/ разширяване на обсега на намалена ставка на данъка върху добавената стойност 9 % за доставка на медикаменти и лекарства и хранителни стоки от първа необходимост.

в/ ясно разписани правила за разграничаване на основна и съпътстващата доставки.

В заключение макар и с временен характер ставката от ДДС 9 % има положително влияние върху ръста на доставките и продажбите в ресторантьорството, хотелиерството и търговията с книги, бебешки храни, доставката на услуги от спортни съоръжения. Предприятията организират счетоводното отчитане, като разработват и прилагат счетоводна политика съобразена с новите реалности на променени данъчни ставки. Във връзка със счетоводното отчитане на стоките задължително се спазват изискванията на Закона за счетоводството, Закона за данък върху добавената стойност, Правилника за прилагането му и приложимите счетоводни стандарти.

Използвани източници

Закон за данък върху добавената стойност (2021).

Становище 20-00-100/29.06.2020 на ЦУ (Централното Управление) на НАП относно приложение на намалената ставка на данъка върху добавената стойност съгласно разпоредбата на член 66, ал. 2 от ЗДДС в сила от 01.07.2020 година